

HODNOTENIE SOCIÁLNYCH ZRUČNOSTÍ UČITEĽOV A ŽIAKOV

EVALUATION SOCIAL SKILLS OF TEACHERS AND PUPILS

Miroslav Poláček¹

Abstrakt

Existuje viacero metód, ktoré merajú sociálne zručnosti. Medzi metódy, ktoré môžeme použiť pre meranie týchto kompetencií u učiteľov patrí aj Dotazník sociálnych zručností podľa Riggia (SSI). SSI obsahuje šesť škál, ktoré merajú sociálno-komunikačné zručnosti na dvoch úrovniach – emocionálnej (neverbálnej) a sociálnej (verbálnej). Vyjadrovanie, vnímavosť a kontrola sú hodnotené na oboch úrovniach: vyjadrovanie zahŕňa schopnosť jedinca predávať informácie druhým osobám, vnímavosť sa vzťahuje k schopnosti prijímať a interpretovať informácie od druhých a kontrola vyjadruje schopnosť regulovať a riadiť komunikačné procesy. Medzi nové progresívne metódy, ktoré môžeme použiť na meranie sociálnych zručností žiakov patrí napríklad Dotazník hodnotenia sociálnych zručností (SSRS). Dotazník je vytvorený v troch verziách: učiteľ hodnotí sociálne správanie žiakov, žiak hodnotí vlastné sociálne správanie a rodič posudzuje sociálne správanie svojho dieťaťa.

Kľúčové slová: sociálno-komunikačné zručnosti, dotazník SSI, dotazník SSRS

Abstract

There are several methods to measure social skills. Among the methods that can be used to measure the competencies of teachers include social skills questionnaire by Riggio (SSI). SSI consists of six scales that measure social and communication skills at two levels - emotional (nonverbal) and social (verbal). Expression, perception and control are evaluated at both levels: expression involves an individual's ability to sell information to another person, sensitivity refers to the ability to receive and interpret information from others and control reflects the ability to regulate and manage communication processes. The new progressive methods that can be used to measure the social skills of pupils as questionnaires include assessment of social skills (SSRS). The questionnaire is designed in three versions: the teacher assesses the social behavior of students, pupils evaluate their own social behavior and social behavior of parents consider their child.

Key words: social and communication skills, SSI, SSRS

ÚVOD

Ak chceme poznať mieru rozvoja sociálnych zručností musíme zvoliť vhodné spôsoby ich hodnotenia. Hodnotenie je určitý cieľavedomý proces, v ktorom sa analyticko-syntetickým postupom určuje miera hodnoty vedomostí, návykov a v našom prípade i zručností. V súčasnosti existuje viacero metód použiteľných na meranie interpersonálnej

¹ PhDr. Miroslav Poláček, e-mail: miroslav.polacek@uniag.sk, Katedra pedagogiky a psychológie, Fakulta ekonomiky a manažmentu SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra.

kompetencie. Ich rozvoj nastal najmä po roku 1990. V tomto roku vyšlo dielo Emocionálna inteligencia od Daniela Golemana. Emocionálna inteligencia sa popri už dlhšie skúmanej sociálnej inteligencii stáva konštruktom, ktorý interpersonálne zručnosti zastrešuje a dáva im príslušný rozmer. Cieľom našej práce je poukázať na možnosti hodnotenia sociálnych zručností psychologickými metódami a v rámci nich vyzdvihnúť tie, ktoré sú využiteľné aj v školskej praxi pri hodnotení učiteľov a žiakov.

SKÚMANÁ PROBLEMATIKA

Medzi psychologické metódy, ktoré môžeme použiť na meranie sociálnych zručností zaraďujeme napr. :

- pozorovanie,
- rozhovor,
- sociometrické metódy,
- psychologické dotazníky, resp. testy.

K známym psychologickým dotazníkom merajúcim sociálne zručnosti zaraďujeme napr.:

- Dotazník hodnotenia sociálnych zručností (SSRS, Social Skills Rating System),
- Hoganovu škálu empatie (HES, Hogan Empathy Scale),
- Dotazník interpersonálnej orientácie (FIRO – B, Fundamental Interpersonal Relations Orientation),
- Dotazník interpersonálnej diagnózy (IChL, Interpersonal Check List),
- Dotazník sociálnych zručností podľa Riggia (SSI, Social Skills Inventory).

Medzi populárne a vo svete stále viac používané metódy na meranie sociálnych zručností dospelých patrí Dotazník sociálnych zručností podľa Riggia (SSI). SSI meria tri sociálno-komunikačné zručnosti – vyslanie, prijatie a kontrolu informácií na dvoch úrovniach: neverbálnej (emocionálnej) a verbálnej (sociálnej). Výsledné škály sú nasledovné: Emocionálna expresivita (EE), emocionálna senzitivita (ES), emocionálna kontrola (EK), sociálna expresivita (SE), sociálna senzitivita (SS), sociálna kontrola (SK). Podľa Riggia (cit. podľa Conn, Rieke, 1997):

1. emocionálna expresivita (EE) meria schopnosť individua komunikovať neverbálne, vysoké skóre EE označuje zručnosť vo vysielaní;
2. emocionálna senzitivita (ES) meria zručnosť v prijímaní a interpretovaní neverbálnej komunikácie iných; tí, čo vysoko skórujú v ES, môžu byť zo strany iných emocionálne podnecovaní tým, že empaticky prežívajú emocionálne zážitky;
3. emocionálna kontrola (EK) meria schopnosť regulovať emocionálne a neverbálne prejavy; vysoko skórujúci v EK majú tendenciu kontrolovať prejavy emocionálnych pocitov;
4. sociálna expresivita (SE) určuje zručnosť verbálnej expresie a schopnosti zapojiť ostatných ľudí do spoločnej konverzácie; vysoko skórujúci v SE sú extravertovaní a dobre sa cítia pri iniciovaní a vedení konverzácií;
5. sociálna senzitivita (SS) určuje schopnosť porozumieť verbálnej komunikácii druhých; vysoko skórujúci v SS sú pozorní k sociálnemu správaniu a sú si vedomí primeranosti svojich vlastných reakcií;
6. sociálna kontrola (SK) odhaduje zručnosť v hraní rolí a v sociálnej sebareprezentácii; vysoko skórujúci v SK sa dobre cítia v akomkoľvek type sociálnej situácie.

Riggiov model sociálnych zručností je v niekoľkých spôsoboch paralelný k emocionálnej a sociálnej inteligencii. S emocionálnou inteligenciou súvisia tri škály SSI a to emocionálna expresivita, emocionálna senzitivita a emocionálna kontrola. Podľa Golemana emocionálna inteligencia súvisí so schopnosťou vnímať a rozumieť emóciám (emocionálna senzitivita),

schopnosť regulovať emócie (emocionálna kontrola) a schopnosť vytvárať emócie (emocionálna expresivita). Podobne sa prekrýva model SSI so sociálnou inteligenciou, keďže ju chápeme ako schopnosť vnímať a interpretovať sociálne podnety, schopnosť porozumieť sociálnym situáciám, schopnosť orientovať sa v sociálnych normách (sociálna senzitivita), schopnosť vytvárať pozitívne sociálne vzťahy (škála sociálnej expresivity zahŕňa sociálne zručnosti a verbálnu komunikáciu, čo sú dôležité predpoklady pozitívnych interpersonálnych vzťahov) a zručnosť hrať sociálne role, zručnosť sebareprezentácie a regulácie verbálneho správania (škála sociálnej kontroly).

O vysokej využiteľnosti dotazníka SSI napovedá aj fakt, že SSI bol použitý aj ako kritériálna miera pre ďalšie využitie 16-faktorového osobnostného dotazníka (16 PF). 16 PF ako jeden z prvých testov normálnej osobnosti publikoval v roku 1949 R. B. Cattell a odvtedy sa úspešne používa v mnohých oblastiach – v klinickej praxi, v poradenstve, vo výchove, v priemysle a podobne. Conn, Rieke (1997) uvádzajú, že niektoré najnovšie štúdie zameriavajúce sa na aplikáciu 16 PF, poukazujú na možnosť podrobnej analýzy sociálnych zručností dospeléj osoby pomocou tohto dotazníka.

SSI je využiteľný všade tam, kde sú sociálne zručnosti kľúčovou potrebou. Dnes sa často využíva pri práci s manažérmi, ale aj v poradenskej praxi v iných oblastiach. Keďže sociálne zručnosti sú nezastupiteľnou súčasťou práce učiteľa, môže byť využívaný i pri hodnotení učiteľov.

Väčšina metodík slúži pre hodnotenie dospeléj populácie. Niektoré sú však využiteľné aj pre školskú mládež. Medzi veľmi progresívne a relatívne nové metódy zisťovania sociálnych zručností žiakov patrí SSRS (Social Skills Rating System) vytvorený autormi Frankom M. Greshamom a Stephenom N. Elliotom. Jedná sa o štandardizovanú sériu dotazníkov. Dotazníky sú vytvorené v troch možných variantoch:

1. učiteľ hodnotí sociálne správanie žiaka,
2. žiak hodnotí vlastné sociálne správanie,
3. rodič posudzuje sociálne správanie svojho dieťaťa.

Informácie z jednotlivých dotazníkov sa dajú vyhodnotiť samostatne alebo sa môžu použiť pre komparatívne účely. V Spojených štátoch amerických sa jedná o najpoužívanejšiu metódu zisťovania sociálnej kompetencie detí a adolescentov (Podškubková, 2004).

ZÁVER

Dotazník SSI vznikol ako všeobecná sebahodnotiaci metóda pre meranie základných sociálnych zručností. Najmä v posledných rokoch je SSI intenzívne využívaný pri práci s manažérmi. Keďže komunikačné zručnosti sú kľúčové aj pre učiteľov, SSI je využiteľný i pre diagnostiku predpokladov pre výkon učiteľskej profesie. Dotazník SSRS patrí medzi metódy merania sociálnych zručností detí a dospelých. Je tiež využiteľný v školskej praxi pri hodnotení sociálnych zručností žiakov. Obidve metódy sú využiteľné pri zisťovaní prípadných nedostatkov, ako aj pre východiská pri aplikačných, tréningových a rozvojových programoch.

Literatúra

CONN, S. R. – RIEKE, M. L. 1997. *16 PF- technická príručka*. Piate vydanie. Brno : Psychodiagnostika s.r.o., 1997. 239 s.

PODŠKUPKOVÁ, J. 2004. *Úvod do problematiky sociálnych dovedností*. Dostupné na: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2004/clanek06>.

Štúdia bola napísaná v rámci výskumnej úlohy inštitucionálneho výskumu FEM SPU v Nitre č. 11/11 „Neštandardné pedagogické situácie v stredných odborných školách a možnosti ich riešenia“, na ktorej autorka aktívne participuje.

Recenzent: Ing. Dagmar Kozelová, PhD.